

Enes Karić

Qaṣīdatu l-Burdah u Bosni

Rezime

U ovom eseju Enes Karić opisuje kratak historijat prisustva *Qaside-i Burde* (*Qaṣīdatu l-Burdah*) u Bosni i Hercegovini, govori o intelektualnim krugovima koji su naročito poštovali ovo sjajno poetsko djelo ispjevano u čast i slavu Muhammeda alejhiselama. Posebnu pažnju autor Karić je posvetio prisustvu i proučavanju *Qaside-i Burde* u medresama, spominje njena gotovo sva izdanja u Bosni i Hercegovini do kojih je došao. Naročitu pažnju autor je posvetio veoma uspješnoj upotrebi motiva iz *Qaside-i Burde* u poznatim mevludskim spjevovima u Bosni i Hercegovini.

1. *Qaṣīdatu l-Burda* u rukopisnom blagu

O bilno rukopisno blago Gazi Husrev-begove biblioteke (osnovana 1537. godine u Sarajevu) svjedoči na svoj način da je Bosna zemlja gdje (je) pjevanje o islamu vrijedi(lo) gotovo isto koliko i mišljenje o islamu.

Poseban dokaz za tu tvrdnju vidi se u iznimno brojnim i različitim rukopisima al-Būṣṣīrījeva djela *Qaṣīdatu l-Burdah*. Slava te *qaṣīde* došla je u Bosnu sa mevludskim spjevovima i drugim *qaṣīdama*, prije svega u svrhu iskazivanja žarke ljubavi i pijeteta spram veličine Poslanika Muhammeda a.s. Praktički, u Bosni je *Qaṣīdatu l-Burda* svojom slavom pripomogla širenju *qaṣīde* općenito kao, vjerovatno, najzastupljenije forme pjevanja islamu i pjevanja o islamu. Abdulah Škaljić

(1904–1967.) *qaşidu* definira kao podužu pjesmu na arapskom, turskom ili perzijskom jeziku, rimovana na jednu rimu. Nije nikad kraća od petnaest distiha, a može imati i preko 100. Po sadržaju njome se neko pohvaljuje ili uzvisuje.¹

Brojni rukopisi koje ćemo ovdje tek usputno spomenuti govore u prilog tvrdnje da je *Qaşīdatu l-Burda* (قَصِيدَةُ الْبُرْدَةِ), *Oda Poslanikovu Plaštu*,² ili *Qaşīdatu l-Bur'ah* (قَصِيدَةُ الْبُرْأَةِ), *Oda Ozdravljenju*,³ pjesnika Šarafuddīna Abī ‘Abdillāha Muḥammāda bin Sa‘īda al-Būşīrīja (1212–1297.)⁴ u Bosni prisutna više od pet stoljeća.

Prema svježim podacima⁵ Gazi Husrev-begova biblioteka raspolaže sa devetnaest rukopisa *Qaşīdatu l-Burde*. Najviše je rukopisnih komentara ili šarḥova na turskom i arapskom jeziku. Rukopisi su prepisani između 1617. i 1791. godine. Među autorima komentara *Qaşīdatu l-Burde* izdvajaju se imena Sayyida Aḥmeda b. Muştafā La‘ālīja, Muḥammada b. Ḥalīla Makkīzādea te aš-Şayḥa Sa‘dullāha Ḥalwatīja. Među prepisivačima izdvajaju se imena Ḥasana b. Sefera, Muştafā b. Uṭmāna, Darwiša b. ‘Abdurrahmāna Sohte Yayçawīja, te Muştafe b. Yūsufa b. Naşūha.

Među rukopisima *Qaşīdatu l-Burde* u Gazi Husrev-begovoj biblioteci je i ovaj bosanski prijevod koji objavljujemo u ovoj knjizi.

Kad su posrijedi štampani primjerci *Qaşīdatu l-Burde* u Gazi Husrev-begovoj biblioteci ih ima blizu dvadeset. Dominiraju izdanja kojima je komentar napisao al-Ḥarbūtī (الْحَرْبُوتِيُّ) čije je ime ponekada napisano i kao al-Ḥarbūtī (الْحَرْبُوتِيُّ), a koji je jedan od najslavnijih komentatora *Qaşīdatu l-Burde*. U njegovim komentarima dominira sintagma *Aşīdatu š-şuhdah* (عَصِيدَةُ الشُّهْدَةِ), što znači *Smjesa/bit mednoga saća*, čime al-Ḥarbūtī želi metaforički kazati da je njegov komentar naj-

¹ Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, izd. Svjetlost, Sarajevo, 1989., str. 399.

² Ovu sintagmu moguće je prevesti i ovako: *Oda o Poslanikovu Plaštu* ili *Oda (zvana) Poslanikov Plašt!*

³ Također, i ovu sintagmu moguće je prevesti kao: *Oda o Ozdravljenju* ili *Oda (zvana) Ozdravljenje*. Šarafuddīn al-Būşīrī je ovu odu ispjevao u znak zahvalnosti za ozdravljenje od oduzetosti. Naime, sanjao je Božijeg Poslanika kako ga zaogrče svojim Plaštem (*Burdah*). To je iscijelilo Šarafuddīna al-Būşīrīja.

⁴ Arapske nazive za *Qaşīdatu l-Burdah* naveli smo iz al-Būşīrījevog *Dīwāna*, izd. Dāru l-Kutubi l-‘ilmiyyah, Bejrut, 1995. godine, š. 165.

⁵ Podatke nam je dao gospodin Osman Lavić krajem septembra 2008. godine.

bolji komentar *Qaṣīdatu l-Burde*. Također, među štampanim izdanjima *Qaṣīdatu l-Burde* koja se nalaze u Gazi Husrev-begovoj biblioteci nalaze se i izdanja sa komentarima aš-Šayḥa Ḥālida al-Azharīja.

Činjenica prilično velikog broja rukopisa i štampanih izdanja *Qaṣīdatu l-Burde* u fondovima Gazi Husrev-begove biblioteke jasno govori o čitanosti toga djela u Bosni i Hercegovini kroz vijekove.

Kad je posrijedi samo vrijeme otkad seže veliko zanimanje za al-Būšīrījevu *Burdu*, zanimljiv podatak smo dobili od Ismeta Bušatlića.⁶ Prema njegovim uvidima u naše rukopisno blago, u Bosni je bilo prisutno, uvakufjavano i prepisivano više prijevoda *Kaside-i Burde* na turski jezik, a jedan od njih sačinio je 1027/1617-18. godine Nawabadi Hāgi Ḥalīl b. Husam Baba Oruč-zade, iz Donjeg Vakufa, koji je bio učenik Hasana Kāfīja al-Aqḥiṣārīja Prušćaka (um. 1615.). Dobrotom Ismeta Bušatlića, upućeni smo i na jedan Oruč-zadeov rukopis u Gazi Husrev-begovoj biblioteci.⁷ Prema bilješci koja se nalazi uz ovaj rukopis, Nawabadi Hāgi Ḥalīl b. Husam Baba Oruč-zadeov rukopis je prepisan 1614. godine (1023. po hiğri), a prepisao ga je Rağab b. Muḥammad u tvrđavi Dmiš.⁸

Uz rečeno, primarne dokaze ne samo o prisutnosti već i širokoj recepciji *Qaṣīdatu l-Burde* u Bosni u periodu od XVI do XIX stoljeća imamo i u rukopisnim fondovima Bošnjačkog instituta u Cirihi i Sarajevu.

U prvom svesku rukopisnih Kataloga Bošnjačkog instituta⁹ navode se četiri rukopisa *Qaṣīdatu l-Burde*. To su rukopisi pod brojevima: 390 (Ms 33); 391 (368/1); 392 (Ms 159/1); 393 (Ms 35/1), dok se pod brojem 394 (Ms 255/2) spominje jedan komentar ove *qasīde* (شَرْحُ قَصِيدَةِ (الْبُرْدَةِ)), a priređivači ovog kataloga, Fehim Nametak i Salih Trakó, tvrde da je “komentator nepoznat”.¹⁰

⁶ Dr. Ismet Bušatlić, dekan Fakulteta islamskih nauka, profesor je Povijesti islamske kulture i civilizacije.

⁷ Rukopis GHB R – 1352/11.

⁸ Zahvalni smo bibliotekaru GH biblioteke, gospodinu Osmanu Laviću, na faksimilu ovog rukopisa.

⁹ Vidi Fehim Nametak i Salih Trako (sastavili), *Katalog arapskih, perzijskih, turskih i bosanskih rukopisa iz zbirke Bošnjačkog instituta*, dio I, izd. Bošnjački institut Zurich, 1997.

¹⁰ *Katalog arapskih, perzijskih, turskih i bosanskih rukopisa iz zbirke Bošnjačkog instituta*, isto, str. 234.

Tri ovdje navedena rukopisa (390 (Ms 33); 391 (368/1); 393 (Ms 35/1), imaju isti naslov:

الْكَوَاكِبُ الدَّرِّيَّةُ فِي مَدْحِ خَيْرِ الْبَرِيَّةِ قَصِيدَةُ الْبُرْدَةِ

što na bosanskom znači: “Zvijezde blistavice u pohvalu Najboljeg Stvorenja – *qašīdatu l-Burdah*”. Rukopis 392 (Ms 159/1) nosi skraćeni naslov: الْكَوَاكِبُ الدَّرِّيَّةُ قَصِيدَةُ الْبُرْدَةِ (“Zvijezde blistavice – *qašīdatu l-Burdah*”). Ovaj arapski rukopis, prema riječima Nametka i Trake, je sa “interlinearnim prijevodom na turski”.¹¹ Gotovo istu napomenu autori daju i za rukopis br. 393 Ms 35/1, “interlinearno prevođen na turski”.¹²

Za rukopis pod brojem 391 (368/1) Nametak i Trako navode da “kasidi prethodi uvodni tekst na turskom jeziku o tome kako je došlo do pjevanja kaside”.¹³ Također se za ovaj rukopisni primjerak tvrdi da potiče “iz kolekcije obitelji Sikirić sa Oglavka”.¹⁴

Drugi svezak Kataloga rukopisa Bošnjačkog instituta bilježi tri rukopisa *Qašīdatu l-Burde*, pod brojevima: 927 Ms 459/16, 928 Ms 459/17, te 1069 Ms 543/6.

Rukopis 927 Ms 459/16, naslovljen je najfrekventnije navođenim naslovom ove *qaside*:

الْكَوَاكِبُ الدَّرِّيَّةُ فِي مَدْحِ خَيْرِ الْبَرِيَّةِ قَصِيدَةُ الْبُرْدَةِ

Priređivači kataloga tvrde da je rukopis sa “interlinearnim prijevodom na turski jezik od nepoznatog prevodioca.”¹⁵ Na istom mjestu priređivači napominju da margine ovog rukopisa sadrže bilješke i komentare uglavnom na arapskom jeziku.

Rukopis 928 Ms 459/17 naslovljen je riječima:

تَحْمِيسٌ لِقَصِيدَةِ الْكَوَاكِبِ الدَّرِّيَّةِ

Ovaj *tahmīs* (posebna vrsta komentara koji dodaje tri daljnja

¹¹ Isto, str. 233.

¹² Isto, str. 234.

¹³ Isto, str. 233.

¹⁴ Isto, str. 233.

¹⁵ Fehim Nametak i Salih Trako (sastavili), *Katalog arapskih, perzijskih, turskih i bosanskih rukopisa iz zbirke Bošnjačkog instituta*, dio II, izd. Bošnjački institut Zurich - Sarajevo, 2003. str. 204.

polustiha retku svaka dva polustiha samog autora) napisao je na arapskom Muḥammad ibn Maṣṣūr ibn ‘Ubāda.¹⁶

Rukopis 1069 Ms 543/6. nosi naslov:

قَصِيدَةُ الْبُرْدَةِ مَعَ تَرْجُمَةٍ بِاللُّغَةِ
الْبُشَيْرِيَّةِ

ili *Qaṣīdatu l-Burda sa prijevodom na turski jezik*. Prevodilac je nepoznat, a prepisivač je Ismā‘īl ibn ‘Alī ibn Ḥāgḡ Ḥalīl, prepisao je rukopis u carskoj medresi al-Ḥamīdiyyi, 1305/1888. godine.

2. Primjer upotrebe *Qaṣīdatu l-Burde* u bosanskim vakufnamama

U Bosni su poznata iscjeliteljska svojstva koja *Qaṣīdatu l-Burda* ima ili su joj se pripisivala. Vjeruje se da će navođenje ponekog njenog stiha u knjizi učiniti knjigu trajnom i korisnom. Također, s istim ciljem uveden je običaj navođenja stihova *Qaṣīdatu l-Burde* u vakufnamama. Vjeruje se da će imetak koji se zavještava u vakufsko dobro potrajati dugo ako se u samoj vakufnami navedu stihovi *Qaṣīdatu l-Burde* nakon navođenja *āyāta* Kur’āna i izreka ili *ḥadīṭa* Božijeg Poslanika Muḥammeda. Jedan takav specifičan primjer vidimo u *Vakufnami Derviš-age, sina Bajezida*. Muhamed Mujić, prevodilac ove vakufname,¹⁷ uočio je sljedeće:

Sastavljač vakufname je pored citata iz Kur’āna, Muḥammedovih izreka i sentencija, u tekst vakufname na nekoliko mjesta utkao stihove na arapskom koji imaju svoju snagu i koji su često recitirani u islamskom svijetu. Ovdje se sastavljač na nekoliko mjesta poslužio stihovima poznate pjesme *Qaṣīdatu l-Burda* čiji je autor Šarafuddin Abu Abdullah Muhammad b. Sa‘id al-Busiri (umro 694/1294).¹⁸

U ovoj vakufnami navedeni su mnogi stihovi iz *Qaṣīdatu l-Burde*. U funkciji ovog našeg teksta navešćemo tek dva ili tri primjera. Na petoj stranici ove vakufname naveden je sljedeći stih (koji je bio nevokaliziran, vokalizaciju smo dodali prema A. Kadiću):¹⁹

¹⁶ Isto, str. 204.

¹⁷ Ova vakufnama je prevedena u djelu *Vakufname iz Bosne i Hercegovine (XV i XVI vijek)*, izd. Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 1985. godine.

¹⁸ Isto, str. 235. (bilješka broj 6).

¹⁹ Usp. Ali Kadić (sastavio, rječnik i tumač dodao), *Izbor iz arapskog pjesništva*, izd.

وَلَمْ يَدَانُوهُ فِي عِلْمٍ وَلَا كَرَمٍ فَاقَ النَّبِيِّنَ فِي خَلْقٍ وَفِي خُلُقٍ

*Prevazišao je vjerovjesnike svojom pojavom i etikom;
Nisu mu mogli ni blizu biti po znanju i plemenitosti.*²⁰

Domalo dalje, u ovoj vakufnami se navodi i ova cjelina:

يُظْهِرْنَ أَنْوَارَهَا لِلنَّاسِ فِي الظُّلَمِ فَإِنَّهُ شَمْسٌ فَضَّلَ هُمْ كَوَاجِبَهَا

*On je sunce odličnika koji su zvijezde njegove,
Koje svjetla svoja daju usred pomrčine...*²¹

U ovoj vakufnami navedeni su, između ostalih, i sljedeći stihovi iz *Qaşıdatu l-Burde*:

مِنَ الْعِنَايَةِ رُكْنًا غَيْرَ مُنْهَدِمٍ بُشْرَى لَنَا مَعْشَرَ الْإِسْلَامِ إِنَّ لَنَا

*Blago nama, pripadnicima islama,
Imamo jedan nesimalmljivi oslonac u providenju.*²²

Stih koji ćemo sada navesti je izvanredan dokaz zašto se *Qaşıdatu l-Burda* široko recitirala, pisala u kaligrafskim izvedbama ili navodila u knjigama i dokumentima (kako vidimo i po ovoj vakufnami). Posrijedi je vjerovanje u tajnovita zaštitnička i iscjeliteljstva svojstva *Qaşıdatu l-Burde*:

لِكُلِّ هَوْلٍ مِنَ الْأَهْوَالِ مُقْتَحِمٍ هُوَ الْحَبِيبُ الَّذِي تَرَجَّى شَفَاعَتُهُ

*On je miljenik od kojeg se nada zagovaranju.
Nema strahote koju ne bi prezreo!*²³

Ponavljanjem imena Muhammeda, alejhiselam, odagnava se strah i svaka neprijatnost. Stihom se želi uspjeh i trajnost ovom vakufu, zaziva se molba da ga zaobiđu strahote.

Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu, Sarajevo, 1913. godine, str. 77. (arapska paginacija).

²⁰ Prijevod naveden prema prevodiocu ove vakufname, isto, str. 235.

²¹ Isto, str. 235. (I ovaj put smo dodali vokalizaciju, te otklonili neke štamparske pogreške u tekstu prevodioca ove vakufname).

²² Isto, str. 236. (6. stranica originala vakufname).

²³ Isto, str. 236. (6. stranica originala vakufname).

3. *Qaṣīdatu l-Burda* u bosanskohercegovačkim medresama

Nema sumnje da je izučavanje *Qaṣīdatu l-Burde* u bosanskim medresama bilo intenzivno. Jedno od slavni svjedočanstava imamo iz perioda Austrougarske monarhije u Bosni i Hercegovini. Naime, 1913. godine Ali Kadić (1868–1928.) u svome udžbeničkom djelu *Izbor iz arapskog pjesništva*²⁴ uvrstio je cijelu *Qaṣīdatu l-Burdah* u vokaliziranom originalu (str. 75-83.), dok je od 44. do 50. stranice svoje knjige Kadić donio stotinu šezdeset i jedno objašnjenje za stihove ili riječi *Qaṣīdatu l-Burde*. Kadić tvrdi da “i ova pjesma, kao obično kaside, govori na početku o ljubavi. Busiri misli svoju ljubav prema Pejgamberu-alejhiselam...”²⁵

Biblioteka muderisa Gazi Husrev-begove medrese, Ahmed ef. Bureka (1876–1948.), koja se danas čuva na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu, još je jedan dokaz o velikom poštovanju prema al-Būšīrījevoj *Burdi*. Prema popisu knjiga Burekove biblioteke²⁶ koju je on poklonio Gazi Husrev-begovoj medresi, pod rednim brojem 61. upisana je knjiga *Šerhukasidetil Burde* od al-Harputija. Također, pod rednim brojem 439. navodi se isto djelo, njegov drugi primjerak (sada navedeno pod naslovom *Šerhu Kasidetul Burde*).²⁷

Kasim Dobrača tvrdi da se *Qaṣīdatu l-Burda*... i po mnogim našim medresama, bar djelomično, proučavala i tumačila učenicima. Svi školovani ljudi i kod nas, koji su se u svoje vrijeme školovali u medresama, znali su napamet bar neke njene dijelove i pojedine stihove, koje su često citirali, pjevali ili pjevušili sami za sebe ili za svoju djecu, radi pouke i poučne zabave.²⁸

4. *Burda* na privatnim predavanjima bosanske muslimanske elite

Hifzija Suljić, inače jedan od bosanskih prevodilaca *Burde*, kaže da je “rijetka bila i privatna biblioteka bez rukopisnog ili litografiranog

²⁴ Usp. Ali Kadić (sastavio, rječnik i tumač dodao), *Izbor iz arapskog pjesništva*, izd. Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu, Sarajevo, 1913. godine.

²⁵ Ali Kadić, *Izbor iz arapskog pjesništva*, str. 44.

²⁶ Navedeno prema Ahmed Kico, *Učenje i djelo Ahmeda Bureka*, Travnik, 1998., str. 193.

²⁷ Omer Harputi je, kao što smo vidjeli na prethodnim stranicama, znameniti komentator *Burde*.

²⁸ Kasim Dobrača, *Kasidei Burdei Bosnevi*, Anali Gazi Husrev-begove biblioteke, IV/1976., knjiga IV, str. 12.

primjerka *Kasidei-Burde*.²⁹

Hifzija Suljkić ovim ukazuje na posebnu tradiciju u Sarajevu, kao i u mnogim drugim gradovima u Bosni, na običaj da se znamenita djela iz *tafsīra, aqā'da, ḥadīṭa, taṣawwufa...* proučavaju u krugu porodice i prijatelja, u sklopu tzv. privatnih i kućnih katedri/dersova. Recitiranje al-Būšīrījeve *Qašīdatu l-Burde*, potom njeno tumačenje, bila je uvriježena tradicija u velikom broju učenih porodica u Bosni i na Balkanu. Ona se održala i tokom prve polovine XX stoljeća. Dva istaknuta primjera su Džemaludin Čaušević i Mehmed Handžić.

Prema svjedočenjima Mahmuda Traljića u jednom tekstu objavljenom prvi put 1970. godine, održavanje privatnih dersova je stara praksa u cijelom islamskom svijetu. To se gajilo i u Bosni i Hercegovini, posebno u Sarajevu. U zadnjih 60-70 godina u Sarajevu su to prakticirali Mustafa Hilmi-ef. Hadžiomerović, hfz. Mehmed Tefvik-ef. Azapagić, hadži hfz. Muhamed-ef. Hadžimulić, hfz. Mehmed-ef. Okić, h. Mehmed Džemaludin-ef. Čaušević, Mustafa Nedžati-ef. Hadžihalilović, Ahmed-ef. Burek, Muhamed-ef. Tufo, hadži Mujaga Merhemić, Nuri-ef. Zahić.³⁰

Hfz. Mahmud Traljić na istom mjestu kaže da je ovu tradiciju nastavio hadži Mehmed-ef. Handžić koji je na ovim privatnim dersovima preveo i protumačio sljedeća djela: Mekamatu-l-Hariri, Kasidetu-l-Burdu, Mi'radžiju Sabita Užičanina, Tarikati-Muhammediju...³¹

Fejzullah Hadžibajrić (1912–1990.), šejh kadirijskog tarikata u Sarajevu, tvrdi u tekstu objavljenom 1944. godine da je Mehmed ef. Handžić tumačio *Qašīdatu l-Burdu* na akademskim sjelima u porodicama svojih učenika.

H. Mehmed ef. Handžić, profesor Više islamske šerijatsko-teološke škole i predsjednik El-Hidaje, kazivao je od prosinca 1938. do srpnja 1944. Mekamatu-l-Hariri, čuveno arapsko jezikoslovno i edebsko djelo Ebu Muhammeda Kasima el-Haririje; Kasidetu-l-burdu (pjesma u slavu Božijeg Poslanika, a.s., od Šerefuddina Busirije); Miradžiju od našeg zemljaka Sabita Užičanina; Tarikati-Muhammediju (ahlak) od velikog učenjaka Imami Bergivije i započeti tefsir od Kadi Bejdavije.³²

²⁹ Hifzija Suljkić, *O Kasidei-Burdi i njezinom autoru*, predgovor za Suljkićev bosanski prijevod ovog djela: Imam Busiri, *Kasidei-Burda*, Sarajevo, 1973., str. 6.

³⁰ Hafiz Mahmud Traljić, *Istaknuti Bošnjaci*, izd. El-Kalem, 1998. god., str. 119.

³¹ Hafiz Mahmud Traljić, isto, str. 119-120.

³² Fejzullah Hadžibajrić, *Gajenje islamske obrazovanosti kod nas i hadži Mehmed-ef. Handžić*, objavljeno u El-Hidaje, br. 2-3., Sarajevo, (19. IX), 1944., str. 90.

5. Burda u bosanskim mevludima

Nemjerljiv je utjecaj *Qaṣīdatu l-Burde* na brojne bosanskohercegovačke mevludske spjevove. O tome je potrebno uraditi posebno istraživanje, jer su djelomični prepjevi, pozajmice i parafraziranja iz ove qaside tako česti, a najčešće su posrijedi aluzije na mnoge poetske slike i motive *Qaṣīdatu l-Burde*. Kod dvojice bosanskih autora mevludskih spjevova, Safvet-bega Bašagića i Rešada Kadića, itekako je vidljiv utjecaj slavne *Qaṣīdatu l-Burde*.

Safvet-beg Bašagić (1870–1934.), slavni korifej bosanskog preporoda i prosvjetiteljstva, u sklopu svoga mevludskog spjeva dirljivim stihovima svjedoči o velikoj tradiciji *Qaṣīdatu l-Burde* na našim bosanskim i balkanskim prostorima.

*Sjećaš li se jošte, Mirza,
kad si bio d'jete malo,
kako bi ti mirno srce
od miline zaigralo
Kad s' iz usta svoga oca
Kaside-i-Burde slušo
i poletnim mislima se
do zanosa dizat kušo?*³³

Primjer najvidljivijeg preuzimanja stihova iz *Qaṣīdatu l-Burde* u arapskom originalu imamo u *Mevludu*³⁴ Rešada Kadića (1912–1988.). Jedan od dokaza su sljedeći stihovi:

وَالْفَرِيقَيْنِ مِنْ عَرَبٍ وَمِنْ عَجَمٍ مُحَمَّدٌ سَيِّدُ الْكَوْنَيْنِ وَالثَّقَلَيْنِ
عَلَى حَبِيبِكَ خَيْرِ الْخَلْقِ كُلِّهِمْ مَوْلَايَ صَلِّ وَسَلِّمْ دَائِمًا أَبَدًا
أَبْرَ فِي قَوْلٍ لَا مِنْهُ وَلَا نَعَمٍ نَبِيَّنَا الْأَمْرُ النَّاهِي فَلَا أَحَدٌ

³³ Safvet-beg Bašagić, *Mevlud (po muteber čitabima spjevao: Mirza Safvet)*, navedeno prema *Mevlud u životu i kulturi Bošnjaka*, izd. Bošnjačke zajednice kulture Preporod, Sarajevo, 2000. godina, str. 196.

³⁴ Rešad Kadić, *Mevlud*, navedeno prema *Mevlud u životu i kulturi Bošnjaka*, izd. Bošnjačke zajednice kulture Preporod, Sarajevo, 2000. godina, str. 229.

مَسْتَمْسِكُونَ بِحَبْلِ غَيْرِ مَنْقَصٍ دَعَا إِلَى اللَّهِ فَالْمُسْتَمْسِكُونَ بِهِ

Muhammed je odabran u svijeta dva, i ljudi i džina
I odabran u skupine dvije, arapske i nearapske!
Gospodaru moj, blagoslove i mir prinesi Muhammedu, uvijek,
zanavjek!

Tvome miljeniku, od svih stvorenja odličniku!
Naš vjerovjesnik i zapovjeda i zabranjuje,
I niko od njega ne čini bolje kad rekne: *Nemoj!* i *De!*
Poziva Bogu, pa koji uz Muhammeda pristanu
Uhvatili su se za sponu neprekidnu!³⁵

Rešad Kadić je poznao i druge al-Būšīrījeve qašīde. I iz njih je preuzimao stihove na arapskom, kao sekvence koje su pri recitiranju njegovog bosanskog mevluda služile kao posebno ugodno dram(at)sko osvježenje. Primjer imamo u Kadićevom³⁶ preuzimanju al-Būšīrījevih stihova i qašīde poznate pod naslovom *al-Qašīdatu l-hā'iyya*:

وَاللَّيْلُ دَجَا مِنْ وَفَرْتِهِ	الصُّبْحُ بَدَا مِنْ طَلَعَتِهِ
أَهْدَى السُّبُلَا لِدَلَاتِهِ	فَاقَ الرُّسُلَا فَضْلًا وَعُلَا
هَادِي الْأُمَمِ لِشَرِيعَتِهِ	كَتَنَزِ الْكَرَمِ مُوَالِي النَّعَمِ
كُلُّ الْعَرَبِ فِي خِدْمَتِهِ	أَزَكَى النَّسَبِ أَعْلَى الْحَسَبِ
شَقَّ الْقَمَرُ بِأَشَارَتِهِ	سَعَتِ الشَّجَرُ نَطَقَ الْحَجَرُ
فَالْعَزُّ لَنَا لَا جَابَتِهِ	فَمُحَمَّدَنَا هُوَ سَيِّدَنَا

*Jutro se ukaza iz njegova (Muhammedova) lica
Noć potamni od njegova obilja!
Vrijednošću i čašću nadmašio je druge poslanike*

³⁵ Usp. sa arapskim originalom *Qašīdatu l-Burdah* u sklopu al-Būšīrījevog *Dīwāna*, izd. Dāru l-Kutubi l-'ilmiyyah, Bejrut, 1995. godine, š. 167.

³⁶ Rešad Kadić, isto, str. 234.

*Svojim znamenjem pokazao je na najispravniji put!
 On je riznica časti, izvor blagodati,
 Naputitelj naroda svojim Zakonom!
 Najčednijeg porijekla, najuzvišenijeg roda,
 Svi su Arapi njemu na usluzi!
 Drveće mu se poklonilo, kamenje progovorilo,
 Mjesec raskolio - sve na Muhammedov znak!
 Naš Muhammed – to je naš odličnik!
 Čast nam je i ponos da mu se odazovemo!³⁷*

Zanimljivo je da je Rešad Kadić iza drugog stiha ovdje navedene strofe iz *al-Qašīdatu l-hā'iyya* umetnuo i stih:

أَحْمَدَ الْمُصْطَفَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ صَلَّى يَا رَبَّنَا عَلَى النَّوْرِ الْمِيِّنِ
*Gospodaru naš, blagoslovi Jasno Svjetlo,
 Ahmeda Odabranoga, Odličnika Poslanika!*

Ovaj stih se ne nalazi među stihovima *al-Qašīdatu l-hā'iyya*, a nema ga ni među stihovima *Qašīdatu l-Burde*.

I naš najbolji autor *ilāhija* i *qašīda*, Džemaludin Latić, crpio je poneke motive iz *Qašīdatu l-Burde*.

Kao što smo kazali, potrebno je obaviti posebno istraživanje cjelovitog utjecaja *Qašīdatu l-Burde* na našu bosansku mevludsku i ukupnu sakralnu poetsku tradiciju ■

³⁷ Usp. *al-Qašīdatu l-hā'iyyat* al-Bušīrījevu *Dīwānu*, izd. Dāru l-Kutubi l-'ilmiyyah, Bejrut, 1995. godine, š. 54.

QAŞĪDATU L-BURDAH IN BOSNIA

Enes Karić

Summary

In this essay, Enes Karić presents a brief history of the presence of *Qaşıdatu l-Burdah* in Bosnia and Herzegovina. He writes about the intellectual circles that treasured this poetic work written on celebration of the glory of Muhammad p.b.u.h. The author focuses in particular on the presence and the study of *Qaşıdatu l-Burdah* in madrasahs, he considers all its editions in Bosnia and Herzegovina he was able to recover. He also analyses the successful use of *Qaşıdatu l-Burdah* motifs in well-known mawlud chimes in BiH.